

проблеми розвитку та застосування [Текст] : – 480 с.
[монографія] / А.Т. Ковальчук, А.В. Матіос; за заг. ред. Л.К. Воронової; Київський ун-т ринкових відносин. – К.: Парламентське видавництво, 2010. 9. Крутов В.В. Становлення та розвиток недержавної системи безпеки підприємництва в Україні.-К.:»Фенікс», 2008. – 406 с.

Аннотація. В статті раскрыта суть разработки стратегии национальной безопасности и ее составляющей – экономической безопасности государства Украины, уровень которой особенно обострился в условиях мирового финансового кризиса и определен, в первую очередь, такими факторами как высокий уровень внешнего долга, обострение финансового и ипотечного кризиса, дисбаланс и нестабильность инвестиционной активности и экономической свободы, отток капитала. Предложены сценарии развития экономической модели Украины как важной составляющей стратегии экономической безопасности.

Ключевые слова: национальная безопасность Украины; экономическая безопасность Украины.

Summary. In the article essence of development of strategy of national safety and its constituent of economic security of the state of Ukraine is exposed the level of which was especially sharpened in the conditions of world financial crisis and predefined, in the first turn, by such factors, as a high level of external debt, sharpening of financial and mortgage crises, disbalance and instability of investment activity and economic freedom, outflow of capital. The scenarios of development of economic model of Ukraine are offered, as important component strategy of economic security.

Key words: the economic safety of Ukraine the national safety of Ukraine.

Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Полякова О.М.

УДК 336.225.61

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ОПОДАТКУВАННЯ НА ПОКАЗНИКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

*Зима О. Г., к.е.н., доцент,
Зима О. Г., к.е.н., доцент (ХНЕУ)*

У статті розглядаються можливості збільшення заробітної плати працівників, як одного з показників економічної безпеки, на основі податкових інструментів, зокрема, шляхом зменшення суми загального місячного оподаткованого доходу у вигляді заробітної платні на величину податкової соціальної пільги при обчисленні податку з доходів фізичних осіб. Показано ефект від застосування податкової соціальної пільги до заробітної плати.

Ключові слова: економічна безпека, оподаткування, показники

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими чи практичними завданнями. У Законі України «Про основи національної безпеки України» [1], визначаються національні інтереси як «життєво важливі матеріальні, інтелектуальні і духовні цінності українського народу як носія суверенітету і єдиного джерела влади в Україні, визначальні потреби суспільства і держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет України та її прогресивний розвиток». Стан економіки держави, при якому забезпечується досить високий і стійкий економічний зріст; задовольняються необхідні потреби громадян; здійснюється контроль держави за рухом і використанням національних ресурсів; захищаються економічні інтереси країни на

національному й міжнародному рівнях можливо розглядати як економічну безпеку [2]. Об'єктом якої може виступати як економічна система, узята в цілому, так і її складові елементи: природні багатства, виробничі й невиробничі фонди, нерухомість, фінансові ресурси, людські ресурси, господарські структури, родини, особистості.

Загрозами економічної безпеки (ЕБ) можуть бути явища й процеси, що негативно впливають на господарство країни, ущемляють економічні інтереси особистості, суспільства й держави. Щодо загроз економічної безпеки у соціальній сфері – це низький рівень життя та соціальної захищеності значної кількості населення країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Серед розглянутих проблем у сфері ЕБ виділяють наступні види загроз: зовнішні й внутрішні; реальні й потенційні; постійні й тимчасові; керовані й некеровані та ін. Так, авторами [3] була розглянута загроза зниження рівня життя населення й зниження рівня споживчих видатків. Відомо, що необхідною умовою подолання кризової ситуації в економіці є підвищення грошових доходів населення й, отже, збільшення рівня сукупного споживання, що приводить, у свою чергу, до росту рівня сукупного виробництва товарів і послуг. У сучасних умовах для України залишається характерним планомірне скорочення рівня реальної заробітної плати, що виступає основним джерелом доходів для значної частини населення. У структурі видатків населення значна частка доводиться на покупку товарів і оплату послуг, а з них більше половини доводиться на покупку продуктів харчування.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Також на місячний дохід громадян у вигляді заробітної плати впливає величина податкового навантаження (податок з доходів фізичних осіб, внески до пенсійного фонду та інших соціальних фондів).

Формування цілей статті. Податки можуть розглядатися як засоби забезпечення безпеки щодо доходів населення або, навпаки, як фактор посилення загроз та ризиків, тому метою статті є показати вплив податкової соціальної пільги на зміну величини заробітної плати як показника економічної безпеки держави.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Показники економічної безпеки – це найбільш значимі параметри, що дають загальне подання про стан економічної системи в цілому, її стабільності й мобільності: ріст ВВП, рівень і якість життя більшості населення, темпи інфляції, рівень безробіття, структура економіки, майнове розшарування населення, криміналізація економіки, стан технічної бази господарства, видатки на НДОКР, конкурентоспроможність, імпортна залежність, відкритість економіки, внутрішній і зовнішній борг держави.

Сукупність способів, усвідомлених дій, спрямованих на запобігання внутрішніх і

зовнішніх погроз безпеки являються мірою забезпечення ЕБ.

Економічна безпека оцінюється за певними критеріями – показниками-індикаторами. Система показників-індикаторів, що одержали кількісне вираження, дозволяє завчасно сигналізувати про небезпеку, що загрожує, і вживати заходів по її попередженню.

Критерій економічної безпеки – це оцінка стану економіки з погляду найважливіших процесів, що відображають сутність економічної безпеки. Критеріальна оцінка безпеки містить у собі аналіз: ресурсного потенціалу й можливостей його розвитку; рівня ефективності використання ресурсів, капіталу й праці і його відповідності рівню в найбільш розвинених і передових країнах, а також рівню, при якому загрози зовнішнього й внутрішнього характеру зводяться до мінімуму; конкурентоспроможності економіки; цілісності території й економічного простору; суверенітету, незалежності й можливості протистояння, зовнішнім загрозам, соціальній стабільності й умов запобігання й дозволу соціальних конфліктів [4].

Але, важливе значення для економічної безпеки мають не самі критеріальні показники, а їхні граничні значення, тобто граничні величини, перевищення яких загрожує економічної безпеки.

Граничні рівні зниження ЕБ можна охарактеризувати системою показників загальногосподарського й соціально-економічного значення, що відображають, зокрема гранично припустиме зниження рівня і якості життя основної маси населення, за межами якого виникає небезпека неконтрольованих соціальних, трудових, міжнаціональних і інших конфліктів; створюється загроза втрати найбільш продуктивної частини національного «людського капіталу» і нації як органічної частини цивілізованої спільності.

Так, відповідно міжнародних індикаторів (критеріїв) соціальної безпеки, рівень бідності складає \$2 USA добових витрат на одну особу або \$60 USA на місяць; рівень злиденності – \$1 USA добових витрат на одну особу або \$30 USA на місяць [5].

В Україні мінімальна заробітна плата у жовтні 2008 року (545,0 грн.) у доларовому еквіваленті дозволяє витратити у середньому на одну особу \$3,5 на добу, на кінець 2009 року (650 грн.) – майже \$2,6, на початок 2010 року, з прийняттям Закону [6] величина мінімальної заробітної плати дорівнює 869 грн., що у доларовому еквіваленті складає у середньому на одну особу майже \$3,6 на добу, а це не набагато більше міжнародного критерію бідності (\$2 на добу).

Що стосується пенсій, то на початок 2009 року в середньому пенсіонер витрачав близько \$3 на добу.

Мінімальна зарплата є гарантованим державою соціальним мінімумом не тарифікованої

праці, який повинен відповідати прожитковому мінімуму як складовою державних соціальних гарантій.

Розвиток соціальної сфери можливо здійснювати шляхом збільшення доходів населення. Одним із таких способів – це зменшення податкового навантаження на заробітну плату працівників. Таке можливо при застосуванні податкової соціальної пільги (ПСП) до місячного доходу фізичних осіб.

Відповідно до Закону [7], податкова соціальна пільга застосовується до доходу, нарахованого на користь платника податку протягом звітного податкового місяця як заробітна плата (інші порівняння до неї виплати, компенсації

та відшкодування), якщо його розмір не перевищує суми, яка дорівнює сумі місячного прожиткового мінімуму, діючого для працездатної особи на 1 січня звітного податкового року, помноженої на 1,4 та округленої до найближчих 10 гривень. Тобто, важливими показниками виступають величини прожиткового мінімуму для працездатного населення та мінімальна заробітна плата на початок поточного року, відповідно яких розраховуються відповідно – граничний розмір доходу, який дає право на застосування податкової соціальної пільги, та розмір ПСП.

Зміни сум податкової соціальної пільги по роках наведено в табл. 1.

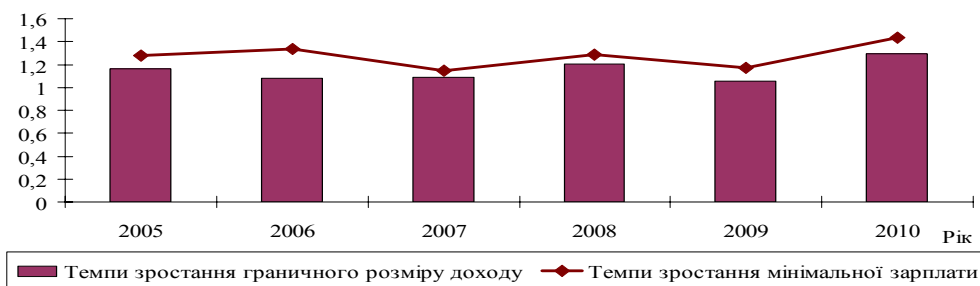
Таблиця 1

Динаміка податкової соціальної пільги 2004 – 2010 рр.

Рік	Прожитко-вий мінімум для працездатного населення, грн.	Мінімальна на зарплату, грн.	Граничний розмір доходу, який дає право на застосування податкової соціальної пільги, грн.	Розмір податкової соціальної пільги, % до мінімальної зарплати	Сума податкової соціальної пільги, грн.		
					100% ПСП для будь-якого платника податку	150% від ПСП для осіб, визначених у пп. 6.1.2 Закону [7]	200% від ПСП для осіб, визначених у пп. 6.1.3 Закону [7]
2004	386,73	205	540,00	30	61,50	92,25	123,00
2005	453	262	630,00	50	131,00	196,50	262,00
2006	483	350	680,00	50	175,00	262,50	350,00
2007	525	400	740,00	50	200,00	300,00	400,00
2008	633	515	890,00	50	257,50	386,25	515,00
2009	669	605	940,00	50	302,50	453,75	605,00
2010	869	869	1220,00	50	434,50	651,75	869,00

Як видно з табл. 1, величини мінімальної заробітної плати з кожним роком зростає, що приводить до збільшення сум ПСП. Також збільшується і граничний розмір доходу, який дає право на застосування податкової соціальної пільги, тому що зростає величина прожиткового

мінімуму. Але, розгляд темпів зростання цих показників дає можливість зробити висновки, що величина мінімальної заробітної плати в порівнянні з величиною граничного розміру доходу, який дає право на застосування ПСП, має вищі темпи зростання (рис. 1).

Рисунок 1 - Темпи зростання величини мінімальної заробітної плати та величини граничного розміру доходу, який дає право на застосування ПСП

Сума податкової соціальної пільги враховується при обчисленні податку з доходів фізичних осіб шляхом зменшення суми загального місячного оподаткованого доходу (з урахуванням норм п. 6.5 ст. 6 Закону [7]), отриманого з джерел на території України від одного працедавця у вигляді заробітної плати, на суму податкової соціальної пільги у розмірах, які

встановлено законодавством (п. 6.1 ст. 6 Закону [7]).

Проте, ефект від застосування податкової соціальної пільги до місячного оподаткованого доходу (заробітної плати) потребує додаткового аналізу щодо величини його зміни. Так, пропонується розглянути величину, на яку збільшується заробітна плата працівників, при

застосування до їх доходу ПСП протягом 2004 – 2010 рр. Причому, у даному розрахунку не враховуються особи, які мають і виховують дітей віком до 18 років (табл. 2).

Як видно з табл. 2, ефект від застосування ПСП до заробітної плати не значний, також зменшуються темпи зміни ефекту з 2004 по 2009 рр. І тільки з прийняттям у жовтні 2009 р. Закону [6], ефект збільшення чистої заробітної плати від попереднього року склав 44% (рис. 2).

Таким чином, для зменшення податкового тягаря на дохід фізичних осіб у вигляді заробітної плати та збільшення величини останньої, пропонується переглянути розмір податкової

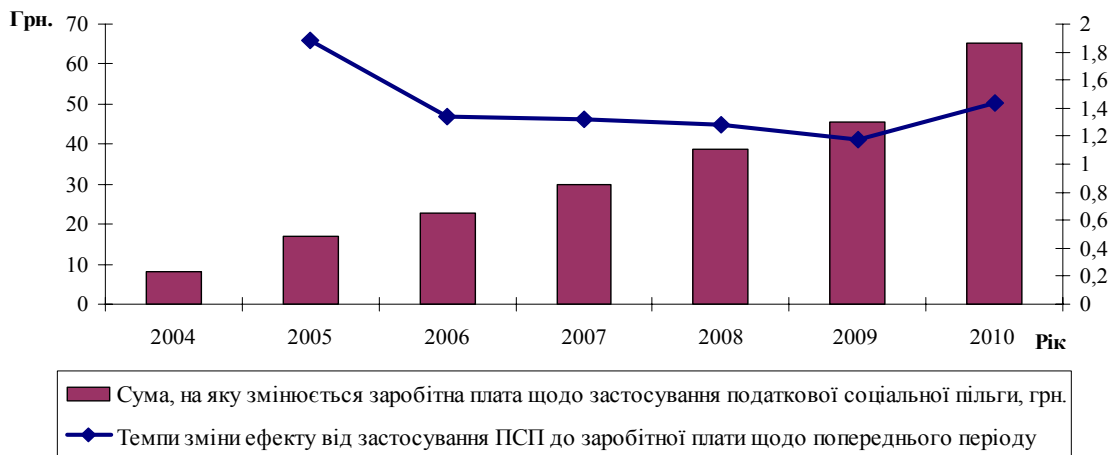
соціальної пільги й застосовувати в такому розмірі, який було запропоновано в прикінцевих положеннях (ст. 22 Закону [7]) на 2007 рік, тобто в розмірі 100 процентів суми податкової соціальної пільги, що дорівнює мінімальній заробітній платі.

Проблема соціального захисту населення по-різному розв'язується у рамках тієї або іншої соціально-економічної формації, конкретної країни. Під час переходу України до соціально спрямованої ринкової економіки основний тягар соціального захисту лягає на державу, але водночас збільшується роль ринкового механізму і проведенні такої політики.

Таблиця 2

Результати збільшення заробітної плати від застосування податкової соціальної пільги

Рік	Сума, на яку змінюється заробітна плата щодо застосування податкової соціальної пільги, грн.			Темпи зміни ефекту від застосування ПСП до заробітної плати щодо попереднього періоду
	Для осіб, до яких застосовується 100% ПСП	150% від ПСП для осіб, визначених у пп. 6.1.2 Закону [7]	200% від ПСП для осіб, визначених у пп. 6.1.3 Закону [7]	
2004	7,99	11,99	15,89	-
2005	17,03	25,54	34,06	1,88
2006	22,75	34,13	45,5	1,34
2007	30	45	60	1,32
2008	38,63	57,95	77,26	1,28
2009	45,37	68,03	90,74	1,17
2010	65,17	97,76	130,34	1,44

Рисунок 2 - Зміни результатів збільшення зарплати від застосування ПСП

Відповідно до ст. 25 Декларації прав людини сучасна примова держава повинна гарантувати право на такий рівень життя, який передбачає забезпечення людей їжею, одягом, житлом, медичним обслуговуванням, необхідним для підтримки здоров'я, і гарантує права на соціальне забезпечення у випадках безробіття, хвороби, інвалідності, вдовства, старості або за інших неналежних від людини обставин [8].

Для забезпечення такого захисту держава повинна перш за все в законодавчому порядку

визначити основні соціальні гарантії, механізм їх реалізації і функції падання соціальної підтримки.

В основу реформування заробітної плати має бути покладений перехід від визначення ціни праці як вартості засобів для особистого споживання працівника до визначення реальної ціни робочої сили як вартості засобів, необхідних для повноцінного розширеного відтворення працюючої людини і членів її сім'ї. В результаті таких дій менша кількість працівників матиме необхідність у застосуванні до її доходу ПСП.

Пропорційна система оподаткування при збільшенні доходів громадян вирішувати завдання як збільшення величини податкових надходжень, так і збільшення частини заробітної плати, що залишається після сплати податкових платежів.

Поступальний та динамічний розвиток України повинен орієнтуватися на соціалізацію економічної системи з найповнішим урахуванням потреб, інтересів населення, його стимулів до продуктивної трудової діяльності не тільки з метою реалізації власного професійно-кваліфікаційного потенціалу та всебічного його розвитку, а й з можливістю отримання гідної винагороди за результати праці.

Висновки. Таким чином, основним суб'єктом ЕБ виступає держава, що здійснює свої функції в цій області через органи законодавчої, виконавчої й судової галузей влади. Для визначення економічних інтересів необхідно постійно здійснювати: аналіз поточного стану економіки й виявлення тенденцій розвитку; моделювання й прогнозування соціально-економічного розвитку; коректування мір державного регулювання з метою досягнення бажаних цілей. У зазначених діях особливо важливої є розробка системи економічних показників, які б надавали кількісну оцінку соціально-економічного розвитку країни з їх обов'язковим відображенням у діючій статистиці.

Зростання доходів населення, яке відбувається за рахунок збільшення рівня мінімальної заробітної плати, зростання розмірів пенсій та окремих видів соціальних виплат, позитивно впливає на збільшення середньомісячних сукупних витрат домогосподарств, але, на жаль, це не сприяє скороченню диференціації населення за рівнем доходу.

Оплата праці, яка складає основу доходів населення, залишається надто низькою для

виконання її основних функцій, її міжгалузєва диференціація – надто високою, а міжкваліфікаційні розбіжності – надмірними в галузях з високою оплатою праці й такими, що межують зі зрівнялівкою, у галузях з низькою заробітною платою, передусім у бюджетній сфері.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003 року №964-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – ст. 351.
2. Экономический словарь / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://abc.informbureau.com/html>.
3. Клебанова Т. С. Экономическая безопасность региона: оценка и анализ угроз / Т. С. Клебанова, И. П. Чернова // Вісник. – 2001. – №2(18). – с. 5–8.
4. Общее понятие экономической безопасности и характеристика основных её показателей / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sec4all.net>.
5. Моніторинг соціальної ситуації в Україні: аналіз та прогноз / [Елек-тронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cpsr.org.ua>.
6. Закон України «Про встановлення прожиткового мінімуму і мінімальної заробітної плати» від 20.10.2009 року №1646-VI / Інформаційно-пошукова система «Ліга». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.liga.net>.
7. Закон України «Про податок з доходів фізичних осіб» від 22 травня 2003 року №889-IV (зі змінами та доповненнями) / Інформаційно-пошукова система «Ліга». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.liga.net>.
8. Бендасюк О. О. Соціальні аспекти економічної безпеки України // Регіональна економіка. – 2007. – №3. – С. 70–78.

Аннотация. В статье рассматриваются возможности увеличения заработной платы работников, как одного из показателей экономической безопасности, на основе налоговых инструментов, в частности, путем уменьшения суммы общего месячного налогооблагаемого дохода в виде заработной платы на величину налоговой социальной льготы при начислении налога от доходов физических лиц. Показан эффект от применения налоговой социальной льготы к заработной плате.

Ключевые слова: экономическая безопасность, налогообложение, показатели

Summary. In the article possibilities of a pay rise of workers, as one of indexes of economic safety, on the basis of tax instruments, in particular, by decrease of the sum of the common month taxable income in the form of wages on the value of a tax social privilege are considered at charge of the tax from incomes of physical persons. The effect from application of a tax social privilege to wages is shown.

Keywords: economic safety, the taxation, indexes

*Рецензент д.е.н., професор ХНЕУ Іванов Ю.Б.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Токмакова І.В.*